УДК 657.2.016

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПРИ ФОРМУВАННІ ЗВІТНИХ ПОКАЗНИКІВ

Кучеркова С.О.
Таврійський державний агротехнологічний університет

Досліджено роль і значення обліково-аналітичної системи при формуванні інформації для управління підприємством. Визначено, що обліково-аналітична система базується на даних господарського, оперативного, статистичного, управлінського і фінансового обліку. Вона слугує основою для складання звітних показників. Для того, щоб обліково-аналітична система була ефективною потрібно правильно організувати облік на підприємстві, процес документообігу і використовувати при цьому системний підхід.
Ключові слова: обліково-аналітична система, інформаційне забезпечення, результати, бухгалтерський облік, аналіз, організація обліку, користувачі інформації.

Постановка проблеми. Розвиток бухгалтерського обліку як науки і як практичної діяльності відбувається під впливом потреб суспільства щодо відображення кількісних та якісних параметрів товарного виробництва та обігу. Позитивні зміни обумовлені життєвою необхідністю визначати вектор руху економіки підприємств, організацій, інших підприємницьких структур, і пов'язані із задоволенням запитів внутрішніх та зовнішніх користувачів облікової інформації. Такі зміни в системі обліку, як правило, викликані змінами економічних відносин та потребами управління галузями народного господарства і окремими підприємствами.

Функціонування будь-якого підприємства і існування якісного менеджменту неможливе без достовірної, оперативної інформації та її аналітичного опрацювання. компетентність керівника залежить не стільки від минулого досвіду, скільки від володіння достатньою кількістю інформації про швидкозмінну ситуацію й уміння нею скористатися. Прийняття ефективних рішень, які впливають на діяльність підприємства в кінцевому підсумку визначають результати діяльності в кінці звітного періоду, визначені за даними бухгалтерського обліку і відображені в фінансовій звітності, тому обліково-аналітична інформація повинна забезпечувати досягнення поставлених цілей і завдань, які використовуються на різних рівнях управління підприємством. Для цього необхідно сформувати якісну і інформативну обліково-аналітичну систему [1, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ролі обліково-аналітичної системи в управлінні підприємством, зокрема прибутком присвячені праці І.О. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, В.М. Жука, М.Ф. Кропивка, В.Г. Лінника, М.С. Пушкаря, С.В. Сопка, П.Я. Хомина та інших. На нашу думку, найбільш повно система показників, що використовується для управління прибутком підприємства подана у роботах І.О. Бланка. Він вказує на те, що система управління прибутком, її широта й глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємств, їх організаційно-правовою формою, обсягом і ступенем диверсифікації господарської діяльності та іншими умовами. При цьому вся сукупність показників, які включаються в систему інформаційного забезпечення управління прибутком, потребує проведення попередньої їх класифікації, в першу чергу щодо джерел їх формування, а саме зовнішніх (які знаходяться зовні підприємства) і внутрішніх.

Незважаючи на цінність цих досліджень, існує ряд невирішених теоретичних та практичних питань, що потребують подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З розвитком ринкових відносин висуваються нові вимоги з боку зовнішніх користувачів до процесу формування інформації про результати діяльності, особливо щодо прозорості й аналітичності фінансової звітності.

Необхідність розробки рекомендацій щодо удосконалення теорії та практики бухгалтерського обліку, обліково-інформаційного забезпечення визначення результатів діяльності підприємства і звітності з урахуванням напрацювань вітчизняних і світових бухгалтерських шкіл визначили актуальність дослідження.

Метою статті є визначення змісту і ролі обліково-аналітичної системи (забезпечення) управління підприємством, як основного організаційного механізму формування інформації для аналізу результатів діяльності і звітних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі для ефективного управління виробництвом в умовах, коли постійно змінюється кон'юнктура і розвивається конкуренція товаровиробників, для прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідна своєчасна, достовірна і аналітична інформація, яка використовується керівниками на макро- і мікрорівнях і має охоплювати всі сторони діяльності підприємств.

До такої інформації традиційно пред'являлись такі вимоги, як об'єктивність, достовірність, точність і своєчасність. Проте, на шляху покращення управління, в умовах становлення ринкової економіки пред'явлення тільки цих вимог виявляється недостатнім. Нині надана інформація повинна бути високої якості і ефективною, задовольняти потреби як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів.

Для користувачів всіх рівнів важлива інформація, що відповідає наступним вимогам:

– оперативність, тобто інформація повинна надаватися вчасно, що дає можливість зорієнтуватись і своєчасно прийняти ефективне господарське рішення;

– достатність, що передбачає надання інформації в повному (достатньому) обсязі;

© Кучеркова С.О., 2017

– аналітичність, тобто надавати можливість для прийняття управлінських рішень і застосовувати порівняння показників за структурою та у динаміці, і слугувати підставою наступного аналізу;

– гнучкість і користь, тим самим інформація повинна відповідати вище зазначеним принципам і забезпечувати всю повноту інформаційних інтересів в умовах, коли змінюються умови і фактори виробництва;

– достатня економічність, тобто затрати на підготовку інформації не повинні перевищувати економічного ефекту від її використання.

Узагальнюючи зазначене, можна вважати, що облікова інформація повинна слугувати основою для здійснення процесів прогнозування, планування, нормування, аналізу і контролю, тобто виступати важливим засобом у прийнятті ефективних управлінських рішень.

На нашу думку, обліково-аналітична система – це система, що базується на даних господарського, оперативного, статистичного, управлінського і фінансового обліку, і використовується зовнішніми і внутрішніми користувачами для прийняття на макро- і мікро- рівнях ефективних управлінських рішень. Всі ці види обліку, вважаємо, можна об'єднати в один облік – бухгалтерський.

Як стверджує Я. Соколов, ґрунтуючись на первинних документах, реальному механізмі обліку та обробки даних бухгалтерський облік є єдиною інформаційною базою для будь-якого виду обліку, в якому виникає потреба [4, с. 24].

Показники результатів діяльності формуються за даними фінансового та управлінського обліку, які об'єднуються в обліково-аналітичній системі підприємства і являються обліково-аналітичною інформацією.

Система звітних показників інформаційного забезпечення управління прибутком, які формуються із зовнішніх джерел, поділяються на три основні групи [2, с. 73-74]:

1. Показники, які характеризують загальноекономічний розвиток країни. Вони в свою чергу поділяються на два блоки:

а) показники макроекономічного розвитку:

– темп росту внутрішнього національного продукту і національного доходу;

– грошові доходи населення;

– індекс інфляції тощо.

б) показники галузевого розвитку:

– обсяг виробленої (реалізованої) продукції, її динаміка;

– загальна вартість активів підприємства, у тому числі оборотних;

– вартість власного капіталу підприємства;

– розмір балансового прибутку підприємства, у тому числі по основній (операційній) діяльності;

– ставка податку на прибуток підприємства тощо.

2. Показники, які характеризують кон'юнктуру ринку. Вони поділяються на три блоки:

а) показники, які характеризують кон'юнктуру товарного ринку щодо продукції:

– обсяг и широта пропозиції, яка представлена на ринку;

– обсяги і ціни угоди;

– рівень конкуренції на ринку готової продукції тощо.

б) показники, які характеризують кон'юнктуру ринку фондових інструментів:

– види основних фондових інструментів (акцій, облігацій, деривативів тощо), які обертаються на біржовому фондовому ринку;

– обсяги і вартість угод по основним видам фондових інструментів;

– зведений індекс динаміки цін на фондовому ринку тощо.

в) показники, які характеризують кон'юнктуру ринку грошових інструментів:

– кредитна ставка окремих комерційних банків, диференційована по термінам надання фінансового кредиту;

– депозитна ставка комерційних банків, диференційована по внескам;

– офіційний курс окремих валют тощо.

3. Показники, які характеризують діяльність контрагентів і конкурентів. Ці показники формуються у розрізі наступних блоків: «Банки», «Страхові компанії», «Постачальники продукції», «Покупці продукції», «Конкуренти».

В сільському господарстві до складу цих показників можна віднести і ті, що відрізняють його від всіх інших галузей народного господарства, наприклад, це можуть бути склад і структура постачальників паливно-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин и тварин, їх якість і вартість, державна допомога у вигляді дотацій (цільове фінансування) на розвиток сільського господарства, зміни природнокліматичних умов тощо.

Склад інформативних показників кожного блоку визначається конкретними цілями управління прибутком, обсягом операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, тривалістю партнерських відносин і іншими умовами.

Система звітних показників інформаційного забезпечення управління прибутком, які формуються з внутрішніх джерел, поділяється на три основні групи [2, с. 78-79].

1. Показники фінансового обліку підприємства. Система показників цієї групи складає основу інформаційної бази поточного управління прибутком підприємства. На підставі цих показників проводиться узагальнюючий аналіз, прогнозування і поточне планування прибутку.

Показники, які входять до складу цієї групи, підрозділяються на три основних блоки.

В першому блоці містяться показники, які відображаються в «Балансі підприємства», тобто наводиться інформація про розділи – «Актив» і «Пасив».

В другому блоці містяться показники, які відображаються в «Звіті про фінансові результати». Цей звіт включає показники за основними розділами: 1) фінансові результати від основної діяльності; 2) фінансові результати від інвестиційної діяльності; 3) фінансові результати від фінансової діяльності; 4) платежі до бюджету тощо.

В третьому блоці містяться показники, які відображаються у «Звіті про фінансово-майновий стан підприємства». В цьому звіті містяться показники руху різних фінансових ресурсів підприємства; направлення засобів в цільові фонди і на споживання, наявність та рух нематеріальних активів, фінансових вкладень тощо.

2. Показники управлінського обліку підприємства. В порівняні з фінансовим управлінський облік має наступні основні переваги: він відображає не тільки вартісні, але і натуральні значення показників; періодичність надання результатів управлінського обліку (по можливості) має відповідати потребам в інформації для прийняття оперативних управлінських рішень (при необхідності інформація може надаватися навіть щоденно); цей облік може бути структурованим в любому розрізі – за центрами відповідальності, видами діяльності тощо; він може відображати окремі активи з врахуванням темпів інфляції, вартості грошей у часі тощо.

Результати цього обліку є комерційною таємницею підприємства і не повинні надаватися зовнішнім користувачам.

3. Нормативно-довідкові показники. Основу цієї системи показників складають різні норми і нормативи, які розроблені в рамках самого підприємства і на рівні держави. Найбільш важливі серед них це нормативи чисельності, нормативи затрат часу норми амортизаційних відрахувань, ставки податків, зборів та інших обов'язкових платежів тощо [2, с. 78-79].

Такий детальний перелік показників, що характеризує наслідки діяльності підприємства до певної міри відповідає потребам користувачів. Ці потреби можуть задовольнятися за рахунок різних джерел, зокрема зовнішніх та внутрішніх. Внутрішня (внутрішньогосподарська) інформація, тобто дані про наслідки діяльності підприємства, мають бути сформовані за допомогою господарського обліку. В окремих випадках для цих цілей використовують статистичні спостереження.

Розглядаючи склад даних, які формуються у системі господарського обліку, необхідно відзначити особливості їх застосування користувачами всіх рівнів. Якщо підходити з точки зору потреб управління конкретним підприємством, то слід визнати, що склад облікових показників визначається потребами аналізу, тобто задається керівником відповідного рівня. Він сам визначає, або йому пропонують виконавці, який має бути склад цих показників та яка має бути методика їх аналізу, а відповідно і схема формування облікових даних (документального оформлення та послідуючої їх обробки).

Щодо зовнішніх користувачів питання стоїть досить гостро, а саме дані про те, якими шляхами формуються результати діяльності, залишаються по суті справи недосяжними для зовнішніх користувачів. Саме на це звертав увагу І.О. Бланк, говорячи про комерційну таємницю. Це питання заслуговує на детальне узагальнення.

Для отримання відповіді на це питання слід відзначити два моменти. По-перше, необхідно вияснити ті тенденції, які спостерігаються у розвинених країнах щодо аналітичності даних, що надаються користувачам. З цього приводу Г. Мюллер, Х. Гернон та Г. Міік пишуть: «В 60-70-х роках у більшості індустріально розвинених країнах отримала розвиток практика надання більшої аналітичності річним звітам компаній. В деяких країнах вона була закріплена законодавчим шляхом. Компанії почали включати у звіти принципово нову інформацію. Основним стимулом цієї роботи слугував низький рівень інформативності інвесторів... Недостатність інформації, що надається користувачам, може серйозно обмежити надходження додаткового капіталу для джерел розширення діяльності компанії. інвестори, якщо вони не будуть обізнані, просто віддадуть перевагу іншому застосуванню свого вільного капіталу» [2, с. 61].

Уже сам цей факт, що характеризує звітність у розвинених країнах, свідчить про ті тенденції у її розвитку на протязі останнього півстоліття.

Наведені узагальнення щодо місця звітності у системі прийняття управлінських рішень в сучасних умовах вимагає вирішення питання про можливість і доцільність визначення складу звітних показників з тим, щоб і на макро- і на мікрорівні було єдине інформаційне забезпечення щодо складу і характеру показників.

Для достатньо глибокого аналізу показників, які визначають процес формування наслідків діяльності аграрного підприємства, на нашу думку, потрібно вивчити вплив таких факторів:

1) виручка від реалізації конкретного виду продукції всього і за напрямками реалізації (в натуральних і грошових вимірниках);

2) виробнича собівартість продукції із зазначенням вихідних параметрів (площа посіву, середньорічне поголів'я, кількість виробленої продукції) та основних статей витрат (оплата праці, пальне, добрива – рослинництві, зарплата, корми – у тваринництві);

3) собівартість товарної продукції (кількість реалізованої продукції, виробнича собівартість, адміністративні витрати, витрати на збут тощо, які формують повну собівартість);

4) результат.

За для того, щоб отримати цю інформацію, на підприємстві повинна бути чітко побудована організація обліку і присутній системний підхід. Спочатку відображення всіх господарських операцій (фактів) повинно правильно і своєчасно фіксуватися у первинних документах (документообіг), а потім в бухгалтерії інформація обробляється і систематизується у відомостях, журналах і в кінцевому етапі на підставі цього формуються звітні показники для фінансової, статистичної, податкової, управлінської звітності.

Не менш важливим залишається питання забезпечення аналітичної служби правдивою інформацією, так як від цього залежить достовірність аналітичних розрахунків. При аналізі результатів діяльності аналітиками використовується інформація уже зведеного характеру, тому дотримання основних вимог відображення в обліку первинної інформації є дуже важливим етапом організації обліку на підприємстві.

Висновки і пропозиції. Автором досліджено, що з розвитком ринкових відносин висуваються нові вимоги з боку зовнішніх користувачів до процесу формування інформації про результати діяльності, особливо щодо прозорості й аналітичності фінансової звітності. Облікова інформація повинна слугувати основою для здійснення процесів прогнозування, планування, нормування, аналізу і контролю, тобто виступати важливим засобом у прийнятті ефективних управ-

лінських рішень. За для того, щоб отримати цю інформацію, на підприємстві повинна бути чітко побудована організація обліку і присутній системний підхід у відображенні інформації спочатку у первинних документах і завершуючи, складанням звітності.

Список літератури:

1. Барановська С.П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід'ємна складова управління підприємством // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук.-прикл. пр. «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – С. 8-11.
2. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – 2-е изд., расш. и доп. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
3. Мюллер Г. Учет: международная перспектива: пер. с англ. / Г. Мюллер, Х. Гернон, Г. Минк. – 2-е изд., стереотип. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 136 с.
4. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет в зарубежных странах [учебник] / Я.В. Соколов, Ф.Ф. Бутынец, Л.Л. Горецкая. – М: Проспект, 2007. – 672 с.

Кучеркова С.А.
Таврический государственный агротехнологический университет

РОЛЬ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ОТЧЕТНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ

Аннотация
Исследовано роль и значение учетно-аналитической системы при формировании информации для управления предприятием. Определено, что учетно-аналитическая система базируется на данных хозяйственного, оперативного, статистического, управленческого и финансового учета. Она служит основой для составления отчетных показателей. Для того, чтобы учетно-аналитическая система была эффективной необходимо правильно организовать учет на предприятии, процесс документооборота и использовать при этом системный подход.
Ключевые слова: учетно-аналитическая система, информационное обеспечение, результаты, бухгалтерский учет, анализ, организация учета, пользователи информации.

Kucherkova S.A.
Tavria State Agrotechnological University

THE ROLE OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SYSTEM IN THE FORMATION OF ACCOUNTING INDICATORS

Summary
Investigated the role and importance of accounting and analytical system in the formation of information for enterprise management. Determined that accounting and analytical system is based on data from economic, operational, statistical, management and financial accounting. It provides the framework for reporting indicators. To accounting and analytical system to be effective it is necessary to organize the accounting, the workflow process using a systematic approach.
Keywords: accounting and analytical system, information, results, accounting, analysis, organization of accounting, users of the information.